

Gönül Adamı

Nevzat ÖZKAN

Bütün belli başlı dillerde kalp veya yürek anlamına gelen söz, aynı zamanda duyguların ve isteklerin kaynağı olarak gönül anlamına da gelirken, Türkçede kalp ve yürek bile her zaman birbirinin yerine kullanılmaz ve gönül sözünün kalp veya yürekle doğrudan bir anlam ilişkisi yoktur.

Söz gelimi kalbim var diyenin yüreği olmayabilir, gönlü olanın ise ikisiyle de ilgisi bulunmayabilir. Yine aynı şekilde iyi kalpli ve kötü kalpli insanlar vardır, ama bunlar yürekli olmayabilir. Gönüllü olanlar ise bunların hepsine uzak olabilir. Aynı şekilde kalpsiz, yüreksiz değildir, gönülsüz ise ikisi de değildir.

Muhtemelen köz, göz, görmek gibi sözlerle ilişkili bir kökten doğan gönül sözünün kavram alanı çok geniştir. Özellikle duygularla ilgili bütün soyut kavramlar gönülle bağlantılıdır. Bu sebeple de gönül sözü, insanımızın duygu ve düşüncelerini, kabul ve retlerini, kısacası dünya görüşünü ve hayat anlayışını yansıtan atasözü ve deyimlerimizde sıklıkla kullanılır.

Söz varlığımızın gönül iklimine şöyle bir nazar ettiğimizde görürüz ki, sevgi başlı başına bir gönül işidir. Sevdiğimizi gönülden severiz, sevgiliye gönül veririz, sevmediğimizi ise gönlümüzden çıkarırız. Zaten gönül kimi severse güzel odur. Gönle söz geçmez, gönül ferman dinlemez. Çünkü her gönülde bir aslan yatar. Gönülden gönle yol vardır. O yolda buluşan iki gönül bir olunca samanlık seyran olur. Lakin gönül gezdirmek ayıptır. Zira gönül bir sırça saraydır kırılırsa yapılmaz.

Gönlün gözle ilişkisine gelince, en iyi gören göz gönül gözüdür. Gözden uzak olan gönülden de uzak olur. Çünkü göz görürse, gönül sever. Göz görmezse gönül katlanır. Gözü tok olanın gönlü de tok olur.

Elimizi açıp Allah'a dua edeceksek, gönülden dua ve niyaz ederiz. Bir dosta ihtiyaç duyduğumuzda önce gönül ehli gelir aklımıza. Kırıldığımız kişiye gönül koyarız. Sevda içimizde bir gönül yarasıdır. Yapılacak en iyi şey, gönül yapmak, en kötüsü ise gönül yıkmaktır, gönül kırmaktır.

Bir şeye niyetlendiğimizde onu önce gönlümüzden geçiririz. Fakat bazen gönüllü, bazen gönülsüz, bazen de gönüllü gönülsüz çıkarız yola. Ancak

gönülsüz yenen aş, ya karın ağrıtır ya baş.

Gönülün de yazı vardır, kışı vardır. Lakin insan yaşlanır, gönül yaşlanmaz.

Gönül erinin işi gönülleri fethetmektir. Çünkü bağların en sağlamı gönül bağı, birliklerin en güçlüsü gönül birliğidir. En yakın dostlar gönülleri bir olanlardır. Aranılan insanlar alçak gönüllülerdir.

En büyük rahatlık gönül rahatlığı, en iyisi gönül hoşluğudur. Bitmeyecek darlık gönül darlığı, tükenmeyecek zenginlik gönül bolluğudur.

İsteyen gönlü çekmişse istemeli, veren gönlünden kopuyorsa vermelidir. Çünkü yarım elma gönül alma için verilirse değerli olur.

Kültürümüzde gönlün Allah'ın evi olduğuna dair yaygın bir inanç ve düşünce vardır. Yeryüzündeki bütün mekânlar, insan eliyle yine insan için inşa edilmiş yapılar olduğu hâlde, gönül Allah'ın insana verdiği ve bizzat tecelli ettiği bir makamdır.

Bu inancın temelinde özümüzün ve sözümüzün sultanı gönül adamları vardır şüphesiz. Çünkü sınırları cihanın bir ucundan öbür ucuna uzanan devletler kurmuş hanlarımız, hakanlarımız, ordularıyla ve silahlarıyla dizliye diz çöktürüp, başlıya baş eğdirmişlerdir. Ancak o toprakları bize vatan yapanlar, sevgiden başka dava, gönül yapmaktan başka seveda tanımayan gönül erleri olmuştur.

Gönül erleri, çalışıp kazandıklarını herkesle paylaşanlar, insanlara yediklerinden yedirenler ve bir gönül kazanmayı bin Kâbe ziyaretinden daha üstün görenlerdir. Onlar bilirler ki gönül Hakk'ın durağı, Çalap'ın tahtıdır; gönül kıranlar ise iki cihanın bedbahtıdır.

Gönül yıkan Allah'a isyan etmiş olur. Çünkü gönül Kâbe'dir, Musa'nın Allah'tan vahiy aldığı Tur dağıdır. Kitabın suresi gönüllerde yazılıdır. Bütün okunan dersler Hakk'ın ezelde gönül levhasına yazdığı varaktadır. Sevgili, erenlerin gönlünde dükkân açmıştır; tahtı, sarayı, kalesi, şehri âşıklarının gönlüdür. Nuru, gönül hücrelerinden karanlığı kovmuş; o viraneyi abat etmiştir.

Bütün zenginliklerin kaynağı gönlüdür. Cevheri denizde arayan hata eder. En kıymetli cevher gönül hazinesindedir.

Gönül, aşk şarabının sunulduğu kadehtir, tadıldığı meyhanedir. Şeyda bülbüllerin bağı bostanıdır. Mecnunlar Leyla'sını gönülde aramalıdır.

Aşk imamdır, gönül ise cemaat. Aşk gönlü yumuşatıp muma döndürür. Aşkta mahrum gönül taş gibi sert ve imanın sıcaklığından nasibini almadığı için kış gibi soğuktur. Aşk ile dolan gönül sular gibi çağlar, akar ummana varır. Bazen sayru olur derman arar, bazen miskin olur bir köşeye çekilir, bazen tahta

oturur Kaf'tan Kaf'a hükmeder, bazen de gök gibi yücelere ağar, kuş olur arşa çıkar.

Gönül adamlığı hırkayla taçla olmaz, esas olan gönlü düzene koymaktır. Kişi, yüzünü ve elbisesini yumakla temiz olmaz; kendini kirden pisten arıtmak isteyen, önce gönlünü rahmet suyuyla yıkamalıdır.

Gönlünde bunca güzelliği barındıran Yunus'umuz; bu hallerdeki, bu yollardaki ustalığına, üstatlığına bakmadan bir de gönlünün hâlden hâle geçişinden şikâyet etmez mi?

*Hak bir gönül verdi bana ha demeden hayrân olur
 Bir dem gelir şâdi olur bir dem gelir giryân olur
 Bir dem sanasın kış gibi şol zemheri olmuş gibi
 Bir dem beşâretten toğar hoş bagıla bostân olur
 Bir dem gelür söyleyemez bir sözi şerh eyleyemez
 Bir dem dilinden dürr döker dertlülere dermân olur
 Bir dem çıkar 'arş üzere bir dem iner tahte's-serâ
 Bir dem sanasın katredür bir dem taşar 'ummân olur
 Bir dem cehâletde kalır hiç nesneyi bilmez olur
 Bir dem talar hikmetlere Câlînus u Lokmân olur
 Bir dem dev olur yâ peri virâneler olur yeri
 Bir dem uçar Belkîs'ıla sultân-ı ins ü cinn olur
 Bir dem görür olmuş gedâ yalın tene geymiş abâ
 Bir dem ganî himmetile fagfûr u hem hakan olur
 Bir dem gelür 'âsî olur Hak zihnini yavı kılur
 Bir dem gelür kim yoldaşı hem zühd ü hem îmân olur
 Bir dem günâhın fikr ider tos-togru tamuya gider
 Bir dem görür Hak rahmetin uçmâklara Rıdvân olur
 Bir dem varır mescidlere yüzün sürer anda yire
 Bir dem varır deyre girer İncil okur ruhbân olur
 Bir dem gelür Mûsâ olur yüz bin münâcatlar kılur
 Bir dem girer kibr evine Firavn'ıla Hamân olur
 Bir dem gelir 'İsâ gibi ölmüşleri diri kılur
 Bir dem gelür gümrâhleyin yolunda sergerdân olur
 Bir dem döner Cebrâil'e rahmet saçar her mahfile
 Bir dem gelir gümrâh olur miskîn Yunus hayrân olur*

O sadece kendi gönlünün değil, kefaletini üstlendiği tüm beşeriyetin her halini işte böyle ayan beyan ortaya koyar. İnsanoğlunun gönlü her türlü güzelliğe durak olduğu gibi, an gelir, yanlış ve kötü işlere de mekân olur. Onun için yetmiş iki millete bir gözle bakmak ve yaratılanı yaratandan ötürü hoş görmek gerekir.

Böylesi bir gözün ve gönlün sahibi olan Yunus, 1240'larda Anadolu bozkırının bir Türkmen aşiretinde dünyaya geldiğinde, Cengiz orduları Çin'i, Türkistan'ı bir uçtan bir uca yakıp yıkmış ve dört bir yana ölüm ve korku salarak Anadolu topraklarına kadar gelmişti.

Ülkesini bir uçtan bir uca hanlarla hamamlarla donatan, ancak medresesini Arap ulemasına, idaresini de Fars ümerasına teslim eden Selçuklu Devleti, bu son darbeye fazla dayanamamış ve dağılmıştı.

Anadolu, bir yanda gayrimüslimlerin bir yanda Müslüman Türklerin yaşadığı köyler ve şehirler arasında bölünmüş; insanlar mahallî ayanların elinde perişan olmuş; zulüm, kan ve gözyaşı her yanı esir almıştı.

İnsanların umutsuzluğa ve çaresizliğe düştüğü bir zamanda, onları sabra, sükûnete, yıkılan mülkü imar ve inşa etmeye çağırın Yunus'un sesi yankılandı. Bu ses, bizim sesimizdi, arı duru, ak pak bir Türkçeyle "Gelin tanış olalım, işin kolayın tutalım / Sevelim sevillelim dünya kimseye kalmaz" diyen Yunus'un daveti tüm gönülleri birleştirdi.

Cümle diller bizim dilimizle söyler oldu. Gönül dünyamızdan kopan rahmet, yanıp kavrulan ocaklara su serpti. Anadolu bir baştan bir başa Türkçeyle, Türkün gözüne ve gönlüne göre yeniden yapıldı.

Ruh iklimimiz, kıştan bahara döndü. Kuruyan dallarımız tomurcuğa, çiçeğe durdu. Anadolu bir baştan bir başa Yunus oldu. Seksen yıllık dünya hayatını tamamlayıp Hakk'a yürüyen Yunus, artık bir şairin, bir dervişin değil, bir yolun, bir geleneğin, bir söyleyişin, Hak için halkı gönülden sevmenin adıydı. Sadece yaşadığı devrin bir önderi olarak kalmadı, yüz yıllarca tüm gönül adamlarının önünde yürüyen bir Türkmen kocası olarak kılavuzluğunu sürdürdü.